Gulyás Pál

ÖT KÖLTEMÉNY

Leszámítva, hogy fiatal korában verssel üdvözölte a „tanácsköztársaságnak" nevezett borzalmakat – és politikai realizmusának néhány további megnyilvánulását –, Gulyás Pál (1899–1944) a magyar népi–nemzeti irodalom egyik legtehetségesebb és talán legműveltebb költője volt. Lírájának gondolati mélysége főként a természeti jelenségek intenzív átélésén és a különböző népek mitológiáinak ismeretén nyugodott. Csupán öt verset közlünk tőle: olyanokat válogattunk, amelyek tartalmukban meglepően hasonlítanak a jeles 20. századi svájci–amerikai metafizikus, Frithjof Schuon (1907–1998) imént közzétett – eredetileg német nyelven írt – költeményeihez.

Új ablakot

Oh Hatalom, akinek neve nincs,
akinek a neve a névtelenség,
hozd vissza az első hajnalt megint,
az első hajnalt, első naplementét!
Az égnek ablakát egy kéz betörte,
és elrabolta az ég kincseit, –
emeld fel a földet az első körbe
s oldozd fel a formák bilincseit!
Itt jajgatnak a testek milliói
és taposssák egymást mint a vakok,
megfojt az ég betóduló hidegje,
emelj az égre egy új ablakot,
amely a régi hajnalt visszahozza,
a szép sugárt, melyben a hit terem…

Itt jajgatnak a testek milliói –
emelj új ablakot az éteren!

1938. márc.

Az ősz legendája

Tudtam: e földön már élet több nem terem.
Ősz volt, legendás ősz s én az Istent kerestem.
Távol a szárnyas éj közelgett nesztelen,
miként a Megváltó halála a kereszten.
És a csöndes Isten ott állt a sírok mellett,
hirdetvén az örök jövendő zálogát –
és ekkor minden kis madárnak futni kellett
és a liliomok arca fakóra vált.

Ezerfelé hasadt az égnek boltozatja
és minden hasadás egy-egy mennyei út!
Egy haldokló füszál rejtelmesen kutatta,
ahol a rengeteg az éggel összefut.
„Óh örök némaság! óh örök hervadások!" –
minden szegény ember sóhajtott egy utolsót.
A rengeteg megnyílt s lassú köd-óriások
hozták már a telet, a nagy fehér koporsót.

S tudtam: e földön már élet több nem terem.
„Árva szívem, most már tekints a csillagokra!
Ezer csipkebokor lobog a mély egen,
ezer oszlop lángol ama hazát mutatva
az örök havon át!" – S keletről Erdély árnya
borult szegény, mint egy elhagyott szerelem…
Magunk voltunk s látod: meghalt a Nap világa,
csak a vére virult valahol a tengeren!

1922. nov. 2.

Ez itt a tér

Sokszor a villanyt eloltom
és hirtelen felnyitom
s minden úgy áll régi rendben:
a szék, asztal és sifon.
Csupán az óra egyhangú
kettyenését hallom én,
szemem zavartalan áthat
a levegő közegén.

Ami köztem és a fal közt
van, látom, a tér üres,
ez a szent tér, melyben minden
támad: az emberi test,
ebben lesz csillogó a fű,
ebben fú lombot a fa,
ebben vet lángot a villám
földöntúli szalaga.
De a kezemet hiába
nyújtom hirtelen ki itt,
üres a tér és a kezem
a semmibe ütközik.
Üres a tér, néhány lépés,
de rajta túl nem jutok.
Óh ha tudnám azt az imát,
amit az Isten tudott!

1935. nov. 17.

Győzd le a halottakat!

Könnyű az élők ellen küzdeni:
átdöföd a szívet, mely az életet veri,
s míg rekedten ordítsz diadalért,
ömlik a vér! ömlik a vér!
Nézd csak, a hadsereg,
zúgva közelget!
Tódul az úton
mint sűrű felleg.
Bent a szívében trónol a csend.
S robban a lépte az útköveken!

Könnyű az élőkön a győzelem,
de győzd le a halottat, ki nincs jelen,
és mégis mindenütt jelen van
s megfojthat minden pillanatban!
A fák hegyén, nézd, mozog a levél,
mozog a levél!
Ki mozgatja, hiszen a fa nem él,
a fa nem él?

Ki gyújtja meg hulló levelüket?
Ki mozgatja alvó testüket?

Könnyű legyőzni, kiben harsog a lét,
de győzd le a temetők nesztelenét,
ki a levegőnél is puhább
s be van burkolva mint a báb.
Keze szellő, keze nincsen,
mégis átnyúl ereinken.
Észre se vetted s már vérzik az est!
Meglassítod lépteidet.
Keze szellő, keze dér,
s hull fölötted a levél!

Könnyű tombolni a lét erein,
de győzz az enyészet étherein!
Tombolj az étheri árnykezeken,
komor árnyon, hol elpihen a szerelem!
Nézd csak a lobogót: büszke madár!
Lobog az életért és sorsa halál!
Hiába van fegyvere, ércmozsara!
Meghal a hadsereg!
Tattarara!
Meghal a hadsereg!
Tattarara!

1930

Egy eretnek utolsó sorai

Jn 10,34

Az élet Istené s csak Isten
veheti az életet vissza.
Dii estis! Istenek vagytok! –
így szól a nagy Evangélista.
Visszaveszem hát létemet:
Deus sum! Isten vagyok! – Újra
rendezem az elemeket,
a csillagok fényéhez hullva.

1943. febr. 17.